

Nr 1161

Av herr **Lundberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 32, med förslag till lag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition 1970:32 föreslås sådana ändringar i förverkandereglerna i jakt- och fiskerättslagarna att de bringas i överensstämmelse med motsvarande regler i brottsbalken.

Bestämmelserna om jakt och fiske har i fråga om innehåll, rättsfilosofiska betraktelser, straff etc. undergått en äganderättslig skärpning, som förefaller sträva till ett återförande av rätten till fiske och jakt till att bli ett huvudsakligt privilegium för adel, ridderskap och storgodsägare, som en gång även förbjöd bonden att jaga på egen mark. Trots grundlagens uppgift att bl. a. skydda allmogens rättigheter har urminnes rätt uttunnats och försvunnit genom ekonomiska och av myndigheter utfärdade påbud, som aldrig i grundlagsenlig ordning behandlats eller beslutits i enlighet med grundlagens föreskrifter. Hela utvecklingen att med den politiskt styrda civilrätten skövla och döda allmogesrätter står i ett direkt motsatsförhållande till de senaste årtiondenas social-, fritids-, miljö-, bostads- och liknande lagstiftning, som talar om ökad jämlikhet, solidaritet och demokrati.

Våra storbolag, bruks-, större förmögenhets- och markägare har givits rättigheter i fråga om jakt, fiske och tillgång till naturvärden som direkt kränker allmogens rätt till livsviktiga gemensamhetsvärden. Speciellt förefaller det som om den norrländska baggböleriandan hos hänsynslösa spekulationsintressen även har släppts lös när det gällt att ta fiske och jakt från den allmoge som haft urgamla rättigheter till dessa värden för både trivsel och försörjning. Dessa rättigheter har aldrig frångänts allmogen, men trots detta söker man, genom att gå förbi grundlagen, att på civilrättslig väg monopolisera dessa värden för de ekonomiskt starka, ofta bosatta långt från bygden eller i andra länder.

Lag om gräns mot vatten, fiskerättslagen, ersättning för s. k. intrång i fiskerätt samt jaktlagstiftningen står i direkt strid med regeringsformens 77 och 78 §§.

Riksdagen kan i grundlagsenlig ordning ändra grundlag, men varken riksdagen, kronan, enskilda eller bolag, ämbetsverken eller domarkåren kan med rättslig verkan bryta mot gällande grundlag och urgamla allmogesrätter. I åbokommitténs betänkande nr 1 år 1918, vars utredningsmän och sekreterare knappast kan beskyllas för sinne för grundlighet och ob-

jektivitet, tvingas man konstatera att åbors rätt — och förändring av ägande över huvud — i regel företagits genom ekonomiska och andra ämbetsverks brev och påbud, som aldrig tagit hänsyn till vad grundlag säger eller till att det finns en lagstiftande myndighet i vårt land. Utredningen konstaterar: "Väl tillkommo tid efter annan författningar, som reglerade vissa sidor av rättsförhållandet mellan åbor och jordägare, men i andra avseenden undanröjdes ej oklarheten. Bland annat gällde detta, såsom antytts, själva ärftlighetens existens. Under dylika omständigheter är det föga ägnat att förvåna, att redan tidigt ett mycket stort antal åborättigheter försvunno. I många fall synes detta hava försiggått så, att åbon mot ersättning avstått sin rätt till jordägaren, vare sig nu detta skett fullt frivilligt eller under trycket av svag ekonomi. Ofta har åbon själv genom köp förvärvat äganderätten till det av honom brukade hemmanet. Stundom har åborätten förverkats. Med största sannolikhet torde även åbor ej så sällan hava avhänts åborätten till sina hemman utan någon gottgörelse. En oklar lagstiftning och ekonomisk svaghet hava måhända hindrat åbon att gentemot en övermäktig jordägare värja sin rätt och eventuellt återvinna en förlorad rättighet."

I en diskussion i radio den 1 mars i år betygade alla politiska partier sitt stora intresse för Norrlandsproblemen. Det talades om det nuvarande samhällets skyldigheter i olika variationer men på samma tema. Grundfelet i Norrland ligger i att det under ca 300 à 400 år tilläts de ekonomiskt och politiskt starka makthavarna att systematiskt lägga beslag på de nyttjanderätter till vatten, mark, natur och därmed följande naturtillgångar som kronan i form av rätt till fritt fiske och jakt etc. upplåt med dispositionsrätt till alla dem som skulle bygga och bo i dessa områden. "Herremännen" som bodde långt från Norrland tilläts av den tidens styrande att med maktmedel, ämbets- och tjänstemäns självtagna makt lägga beslag på de naturvärden kronan upplåtit för att bygdebefolkningen skulle klara livets nödortf och för att inte alltför många skulle duka under för svält, nöd och laglöshet.

Kronans dispositionsrätter uppläts åt den befolkning som skulle leva och bo i dessa bygder. Det har aldrig upplåtits eller getts något tillstånd till äganderättsförvärv av de olika naturvärdena till skogspatroner, bolag etc. De har tagit sig rättigheter, satt lag och rätt ur spel och lagt beslag på de för allmogen upplåtna rättigheterna och nyttigheterna. Liberalismen blev Norrlands lungsot, den öppna vägen till den ohämmade spekulationslustan, och blev storkapitalets guldålder, så länge den räckte. Det är oförlåtliga försyndelser som det gamla samhället gjort mot Norrland och dess befolkning. Att man nu skulle kunna rädda Norrland genom att skapa tuberkulossjukhus inom näringslivet, för vård av en del därav, men icke våga ge bot mot storkapitalets hänsynslösa utarmning av Norrland är tro

utan verklighetsunderlag. Att samhället självt skulle medverka till att även ta bort den lilla allmogerrätt som inte minst för Norrlands befolkning haft sådan betydelse för livsuppehållet och trivseln och som ligger i den urminnes hävd till jakt och fiske för husbehov, som grundlagen ändock vill garantera, är orimligt.

Georg Brandes skrev efter första krigsslutet en bok med titeln "Tragediens andra del". Man är rädd för att de borgerligas vackra tal om Norrland i Brandes' formulering kan karakteriseras med: "Den största och underligaste förvandlingen är den, som försiggått med själva Nordamerikas mera löftesrika än oböjliga president. Han vecklade ut en söt fana med fjorton punkter, som voro lika många stjärnor av första ordningen. Han svängde över sitt huvud, över Amerika, över Asien, Afrika och Europa rättfärdighetens fana, på vilken självbestämmelse, frihet, alla reformer stodo inskrivna med guldskrift. Och nationernas jubelrop och tack-sägelsehymner brusade kring honom.

Så vek han ihop fanan, snöt sin välformade näsa i den och stack den i fickan.

Tragiska fars!"

För Norrlands del kan man i dag även tala om tragedins andra del. Sedan storkapitalet, bolag och skogspatroner samt ämbets- och tjänstemän godtyckligt tagit "guldålderns" miljonvinster, skövlat olika naturvärden, lagt beslag på kronans egendom har de övergett Norrland, som sedan fått lita till att staten skall rädda och hjälpa och betala följdjukdomarna av spekulationsintressenas lungrot, som bygdebefolkningen har kvar som ett minne av vad makt och pengar kan skapa. Frågan i dag är: Har politikererna verkligen mod och vilja att ta tillbaka de enorma värden spekulationsintressena tagit från stat och allmoge i Norrland? Eller kommer alla politiska uttalanden under valåret 1970 endast att sluta i en tragisk fars? Vill vi verkligen ge Norrland tillbaka det som ett fåtal tagit, och vill vi att lag och ordning, liksom likhet inför lag och rätt, skall gälla, så måste även politikerna vidtaga erforderliga åtgärder för att återkräva och respektera de allmogerrätter som även har till syfte att skydda de egendomslösa i fråga om sakrätter.

Även om jakt och fiske har väsentligt mindre betydelse i dag än för något årtionde sedan för den lejda arbetskraftens livsuppehälle, så har andra ekonomiska möjligheter och samhällsutvecklingen skapat andra, men för de många lika viktiga, behov som samhället tvingas att skydda. Från fritids- och rekreationssynpunkt har därför rätt till fiske och även jakt blivit en betydelsefull del i trivsel och avkoppling. Tyvärr har våra jurister, som ju har en avgörande betydelse för utformningen av lagarna, av hänsyn till de ekonomiskt starkas intressen successivt och så omärkligt som möjligt på olika områden stärkt den enskilda äganderätten till sak-

rätter på bekostnad av allmogens urgamla rättigheter. Samhällets uppgifter och olika tillgångar har genom domstolar, ämbetsverk m. fl. utlämnats till enskildas spekulationslusta. Låglönegrupper och egendomslösa får dyrt betala vad den ekonomiskt förödande s. k. civilrätten medfört.

Att underlaget för jakträtten, lagen om gräns mot vatten, fiskerättslagen, ersättning för intrång i fiskerätten var och är, både lagenligt och ekonomiskt, från grundlagssynpunkt en juridisk kameleontskapelse, som skövlar för vårt folk betydelsefulla rättigheter och ekonomiskt fått en likhet med Ebberöds bank är väl ett faktum. Att under dessa förhållanden straffbelägga något som med till visshet gränsande sannolikhet måste vara sakrätter, som både anklagad och målsägare har samma rätt till, måste betecknas som en juridisk bastard där slumpen blir utslagsgivande.

Enligt exempelvis 21 § lagen om rätt till jakt får lös hund ej medtagas i annans hägnade jaktmark. Påträffas hund lös i mark där villebråd finnes så skall den av ägaren lösas (22 §). Föreskrifterna i 30, 31, 34 och 36 §§ liksom de i 21 och 22 §§ är bestämmelser som är realistiska så länge som även icke markägare har rätt att hålla sig med hund och det av hänsyn till djurskydd anses orimligt kräva att en hund skall stå bunden under större delen av sin tillvaro. I konsekvens med detta bör väl jakträttshavare åläggas att ha exempelvis älgar, rådjur, rävar, harar, möss etc. i inhägnader och vara skadeståndsskyldig om något av dessa djur i hans vildstam behagar att gå över allmän väg eller förstöra grannens gröda etc. Om reglerna för tamdjur skall tillämpas, så måste väl teoretikerna även kräva att människor liksom djur, som kan komma i beröring med de privilegierades rättigheter, måste sättas i karantän inom av samhället upprättade murar, där de lägre inkomstgrupperna av de privilegierade kan bli beskådade och förvarade. Eftersom både människor och djur har ett behov att röra på sig, och djuren som regel har svårigheter att förstå förbudstavlor, så kan man räkna med ett ökat arbetsfält för de "lagkloka".

Lika orimliga är straffbestämmelserna i lagen om rätt till fiske. När t. ex. Graningebolaget ålades att vidtaga ett återställande av fiskbeståndet i vattenområdena, så inplanterades en del s. k. ädelfisk och därmed följde s. k. fiskevårdsavgift. Ca ett 20-tal av de högsta tjänstemännen fick gratis fiskerätt och gavs, under sken av att utföra provfiske, rätt att i god tid före de andra fylla sina kylutrymmen med ädelfisk. De som under flera hundra år genom urminnes rätt utan avgift haft, och skulle ha, rätt att fiska fick nöja sig med vad som blev kvar och s. k. skräpfisk i dytjärn, men när de utnyttjar sin gamla rätt, kommer samma tjänstemän och stämmer ur- och bygdebefolkningen för olovligt fiske och kräver bötesföreläggande etc. Eftersom vår juridiska utbildning knappast kan sägas syssla med något så trivialt som våra grundlagar, har varken domarmakten eller juristerna vetskap om att vi har grundlagar — och att de

borde följas. Eller är vår grundlag och för allmogen viktiga urminnes rättigheter endast rudimentära organ, som i juridiska sammanhang skall betraktas som förkrympta till storlek och funktion i jämförelse med civilrättens besläktade livsformer? Om grundlagen skall betraktas som något enbart historiskt och vara en blindtarm, som genom ändrade villkor satts ur funktion, borde väl grundlagen ges en något så när hederlig begravning och försvinna.

Även om proposition 32 kan synas föreslå en mycket begränsad lagändring, är det verkligen anledning att beträffande jakt och fiske ägna tid och intresse åt frågan, om de under åren tillkomna civilrättsliga lagarna verkligen överensstämmer med vad som föreskrivs i vår grundlag. Till dess att allmänhetens och de enskildas rättigheter och skyldigheter är klargjorda är det orimligt att ha kvar några som helst straffsätser i dessa lagar. Låt naturvårdsverket kopplas in med förelägganden att följas endast när det gäller samhällets fiske-, jakt- och naturvård, som skall gälla för alla medborgare.

I motion nr 77 i andra kammaren lämnas en mera utförlig redogörelse för bl. a. rättsförfarande och tillämpning av författningar etc. och hur de tillkommit. Det finns starka skäl för att kronan nu på ett kraftigt sätt hävdar kronans och allmogens urminnes rättigheter i enlighet med gammal landslag och med stöd av gällande grundlag. År 1950 tillkom fiskerättslagen och lagen om gräns mot allmänt vattenområde. Jag har, med en del stöd från några andra riksdagsledamöter, under ca 30 riksdagar hävdat den enskilda människans och samhällets skyldighet och rätt att hävda dels sin äganderätt till vissa mark- och vattenområden, dels hänsynen till natur- och miljövård och att man aktivt måste hindra förstörelsen av våra vattenområden och den svenska naturen. Likaså måste fritids- och rekreationsfrågorna beaktas och ges stöd från kronan. Att fiske och jakt ingår som en viktig del i dessa frågor kan vi inte bortse ifrån. Inte heller kan samhället bortse från den monopolisering av dessa naturvärden som i stegrad takt sker till förmån för bolagsledningarna och större gods- och andra ägare, något som vi dagligdags får uppleva. Utan kontroll har exempelvis i s. k. ersättning för intrång i fiskerätt utbetalats flera tiotal miljoner kronor från statskassan, trots att kronan genom sina ämbetsverk borde veta att endast en mycket liten del av miljonerna kommit fiskarbefolkningen, som har kunnat styrka ett intrång, till del. Ersättningar har betalats till både bolag och enskilda, trots att kronan alltid och enligt grundlagen icke ens har rätt att försälja eller överlåta till annan dessa mark- och vattenområden med äganderätt.

Till dess att kronans mark- och vattenområden kartlagts, så är det orimligt att större markinnehavare, bolag m. fl. från svensk allmoges och bygdebefolkning skall uttaga avgifter och bestraffa dem som nyttjar sin ur-

gamla rätt till kronans naturegendom, som upplåtits till disposition åt svenska folket. Bolagen har inte ens behövt uppvisa lagfarts- eller andra handlingar för att styrka sin behörighet; det räcker med att de disponerar över en stor förmögenhet och har makt att avhysa den rättmätiga nyttjanderättsgruppen från den egendom som de stora lagt beslag på från kronan.

Vid riksdagens beslut om allmän och lika rösträtts införande trodde väl många att det privilegiesamhälle vi dragits med från ståndsriksdagens tid skulle ändras och att den nya riksdagen icke lika egoistiskt som den förra skulle lägga huvudvikten vid personliga intressen. Tyvärr har dessa förhoppningar grusats. Men utvecklingen själv tvingar oss att acceptera att likheten inför lag och rätt även skall komma de bredare folklagren till del, och tidpunkten för att börja denna sinnenas förändring, att icke sätta penningmakten före människan, borde nu vara inne.

Med hänvisning till motion nr 77 samt till vad ovan och i andra sammanhang anförts i denna och liknande frågor hemställes,

dels att riksdagen måtte besluta

att avslå Kungl. Maj:ts proposition 32 med förslag till lag om ändring i lagen om rätt till jakt m. m. och att förverkandereglererna i jaktlagen och fiskerättslagen bringas i överensstämmelse med motsvarande regler i brottsbalken;

att straffbestämmelserna skall utgå i de nämnda lagarna eller betraktas som vilande eller icke tillämplas till dess att kronans vatten- och markområden blir fastställda och omfattningen av de rättigheter, som sedan urminnes tid disponerats av allmänheten i fråga om jakt och fiske, helt blir klarlagda;

att hos Kungl. Maj:t hemställa om en undersökning av huruvida de nuvarande lagbestämmelserna i fråga om jakt, fiske och gräns mot vatten m. m. vid sin tillkomst stod i överensstämmelse med grundlagen och kan äga rättsverkan;

att de eventuella straffregler som erfordras till skydd för fiske-, jakt- och naturvård måtte utarbetas av naturvårdsverket och föreläggas riksdagen för prövning och beslut,

dels att utskottet i övrigt måtte vidtaga de ändringar som erfordras för att tillmötesgå de ovan framförda yrkandena.

Stockholm den 1 mars 1970

John Lundberg (s)